

Fotbollens cocktail – hat, kärlek och mycket humor

Hurudana känslor väcker

fotbollen och hur ska

fotbollsvärldens märkliga

blandning av hat och

kärlek beskrivas?

Katarzyna Herd diskuterar

fotbollssupporterns

känslosamma relation

till fotbollen.

jag på. Att publiken var så emotionellt investerad. Min förvirring ledde till ett avhandlingsprojekt om hur man kan producera historia i svensk fotboll. De fyra klubbarna jag arbetade med var AIK, Djurgårdens IF, Malmö IF och Helsingborgs IF, alla klubbar med en lång historia och rivalitet.

Fotboll är inte bara 22 spelare på plan. Det är också en komplex infrastruktur, mycket pengar, security, politiska och ideologiska diskussioner, grupptillhörighet, gamla och nya konflikter, och mycket folk från alla möjliga sociala bakgrunder. Resultatet? En galen blandning av känslor och engagemang som ibland är svår att förstå. Kan man hata en annan stad under 90 minuter? Ja, det kan man.

En spelare jag intervjuade i samband med mitt projekt menade att också han ibland blev förvånad över hur mycket känslorna gick upp och ner under ett matchtillfälle – hopp, rädsla, eufori, sorg, ilska, glädje, besvikelse, hat och kärlek.

Fascinationen för fotbollens starka känslor

Ibland hör man att det inte går att förstå vad som händer med publiken under matchen. Att man kan skrika så många fula ord, bli arg och hota andra. Fotboll har (till exempel i Sverige) blivit ett sammanhang där man kan uttrycka känslor och performera dem, både positiva och negativa känslor. Man kan beskriva en matchsituation som heterotopi. Den franska sociologen Michel Foucault beskriver 'heterotopi' som en plats utanför livet, med en egen logik och regler. Den heterotopiska karaktären uttrycker sig i publikens beteende. Det är helt ok under matchen att börja gråta, krama sina killkompisar, eller skrika 'din jävla fitta'. Varför är det acceptabelt? För att en arena har blivit en plats, där känslor kan uttryckas snabbt, med blixteffekt. Betyder det att fotboll är ett hotfullt sammanhang? Nej, det

bara speglar samhället, den större kontexten. Supportrar är ingen speciell art. De kommer från alla möjliga klasser och bakgrunder och kommer på fotbollsmatch med alla möjliga sociala referenser.

Å ena sidan är medierna och 'den bredare sociala kontexten' ganska kritiska mot fotbollen. Våld, hårda uttryck med en smak av gammaldags maskulinitet och rasistiska uttryck gör fotbollen till en måltavla för det som är fel i samhället. Å andra sidan vill man se känslor, engagerad publik som reagerar, som gråter och skrattar. Det finns en fascination för fotboll, med medier som vill se lite 'action', kanske ett bråk, unga män i slitna kläder som skriker och kastar snusdosor på plan. Sådana situationer tenderar att ge upphov till bra bilder.

Det är den känslomässiga investeringen som ger en kvalitet man kan sälja för mycket pengar. Fotboll kan generera enorma summor för att folk bryr sig och vågar visa känslor. Ibland försöker man styra känslorna eller byta dem mot spelkvalitet, pengar, fina arenor. Man kan tycka att alla skulle heja på Real Madrid för att det kanske är den bästa klubben nuförtiden. Men istället går några tusen för att heja på Degerfors under matcherna, och skrika att de hatar Örebro.

Performativt hat

Att hata är ett hårt uttryck, men hat är beroende av kontext. Den tyska antropologen Monique Sheer påpekade att uttrycket 'jag hatar dig' är väldigt performativt. Det betyder att det finns någonting teatraliskt i detta och att hatets betydelse baserar sig på situationen, publiken och tidpunkten. Hat och kärlek hör ihop i fotbollen. Man älskar sitt lag, man kan reagera med hotfulla uttryck när någonting orättvist händer med det.

Även om hatet inte kan beskrivas som en positiv känsla, kan det vara en katalysator för kreativitet. AIK, en Stockholmsklubb, använder mottot "Låt de hata oss, blott de frukta oss". Jag har samlat många berättelser om hur supportrar av olika klubbar inte gillar, avskyr eller hatar AIK. Men klubben själv använder hat som ett kraftigt element i sin historia. Hatet presenteras som en bekräftelse på att alla andra är rädda för AIK, att de bryr sig om klubben och vill ha den som sin motståndare. För det är viktigt att ha ett bra motstånd, en riktig fiende som genererar energi och passion under matchen.

Ett talande exempel på hur AIK använder hatet är omslaget på boken om Råsunda Stadion. Stadion stängde 2012 och AIK flyttade sina matcher till Friends Arena, och Råsunda revs. Det gamla stadion blev historia. Boken, som är ett vackert fotoalbum med stora, fina bilder, heter *Alla hatar mig*. Kanske en lite oväntad titel, men det speglar attityder i klubben, och det speglar sorgen efter att en hemmaplan fullt med känslor, minnen och nostalgi blivit spillror.

En spelare jag intervjuade i samband med mitt projekt menade att också han, ibland blev förvånad över hur mycket känslorna gick upp och ner under ett matchtillfälle.

AIK använde "oss mot dem"-dikotomier för att positionera sig på ett ganska extremt sätt. AIKs användning av dikotomier är så allvarsam att det nästan blir löjligt, så att ironi och humor kan skönjas. En informant, MFF-supporter, började skratta när jag frågade "Vem är bäst motståndare?" och svarade med frågan "Menar du vem hatar jag mest?" I fotbollen pendlar man mellan lek och allvar. Man inbjuds att uttrycka starka känslor. På

något sätt har det blivit tillåtet att kunna vara oreflexiv och blunda för empati och omtanke, som vi värderar högt i vårt samhälle.

Subtila känslor

Man uttrycker inte känslor bara med att skrika, med högt ljud. Oftast är fotbollskänslor subtila. Förra året skulle Djurgården IF spela en match i Malmö. Jag lyckades vara på en restaurang med min AIK-halsduk när en grupp MFF:are, med en Djurgården-kompis, kom in för att äta före matchen. De satt ner och diskuterade fotboll, fem-sex stycken i MFF-tröjor, med sin DIF-kompis i DIF-halsduk. Jag var på väg ut och med en lite teatralisk rörelse satte jag på mig min svart-gula halsduk. MFF:arna började skratta och pekade på mig. Djurgårdaren tittade på mig, sa tyst "va faan" och gjorde korstecken, som katoliker gör för att skydda sig från djävulen. Alla skrattade.

Hatet presenteras som en bekräftelse på att alla andra är rädda för AIK, att de bryr sig om klubben och vill ha den som sin motståndare.

Vad blev jag för dem när jag plötsligt hade på mig färger de kunde identifiera? En påminnelse om 129 år gammal rivalitet, och en fiende som var närmare än man trodde. Det var också en form av lek. Jag spelade min roll, han, DIF-supportern, engagerade sig och spelade med. Vi fick folk att skratta genom att acceptera våra positioner, men kände samtidigt gränsen. För mig är det oerhört intressant att man kan reagera så känslomässigt på andra personer och små symboler som de har på sig. Med min halsduk bjöd jag andra att känna igen mig, samtidigt som jag positionerade mig. Med en motståndare på plats kan man leka och samtidigt investera sina känslor.

Det är sant att det finns många problem med fotboll. Det finns starka anledningar varför folk är förbannade på att sådant spel får så mycket plats, pengar, eller uppmärksamhet. Att vi behöver veta fotbollsresultat inte bara från Sverige, men också från England, Spanien eller Tyskland. Att vi är tvungna att bry oss om Zlatan får högre lön eller inte, för att det är "news of the day". Oavsett alla stora och små problem och bekymmer så är fotboll ett oerhört öppet, kreativt och roligt sammanhang, där man kan investera sina känslor och vara säker på att det inte blir tomt och tyst. För det är tomhet och tystnad som motstår kärleken. I fotboll vet man att eget personligt engagemang kommer att resultera i en galen bergochdalbana byggd av hat, kärlek och ganska mycket humor.

Katarzyna Herd är doktor i etnologi vid Lunds Universitet. Hon disputerade på en avhandling med namnet 'We can make new history here'. Rituals of producing history in Swedish football clubs. Hon arbetar som vikarierande lektor vid institutionen för kulturvetenskaper vid Lunds Universitet.

